

Yapılanma, Çözülme, Belirsizlik: Gazetecilik Pratikleri ve Basın İş Hukuku

**Structuration, Resolution, Uncertainty:
Journalistic Practices and Press Labour Law**

Çağrı Kaderoğlu Bulut, Arş. Gör. Dr., Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi, E-Posta: cagrikaderoğlu@gmail.com

Anahtar Kelimeler:

Gazetecilik,
Basın İş Hukuku,
Yeni İletişim
Teknolojileri,
Yeni Gazetecilik
Pratikleri,
Güvencesizlik.

Öz

Bu çalışma Türkiye’de değişen, dönüşen gazetecilik pratiklerini ve basın iş hukukunun bu pratikleri kapsamadaki sınır ve sorunlarını incelemektedir. Gazetecilik ve basın iş hukuku ilişkisinin Türkiye’deki serüveni yapılanma, çözülme ve belirsizlik dönemleri olarak sınıflandırılabilir. 2000’li yılları tanımlayan belirsizlik dönemi gazetecilik pratiklerinin değişen doğası ile basın iş hukuku arasındaki makası açmıştır. Bir taraftan mevcut tartışmalı alanlar derinleşirken, diğer yandan yeni tartışma alanları gündeme gelmiştir. Bu çalışmada, söz konusu makasın ortaya çıkardığı dört temel sorun alanı olarak gazetecilik tanımının değişimi, istihdam ve güvencesizlik, koruyucu düzenlemelerin zayıflığı ve küresel eğilimler merceğe altına alınacaktır. Bu kapsamda mesleki hakların korunması, yeni gazetecilik pratiklerinin hukuksal tanımlarının gerçekleştirilmesi, iş ve gelir güvencesinden yoksun kalma durumunun kaldırılması, çalışma koşulları için etkin yasal düzenlemelerin gerçekleştirilmesi gibi konular ekseninde politika önerileri tartışılacaktır.

Keywords:

Journalism,
Press Labour Law,
New Communication
Technologies,
New Journalistic
Practices,
Precariousness.

Abstract

This study aims to analyse the changing nature of journalist practices and the problems and limitations of press labour law in responding these developments in Turkey. The journey of journalism and press labour law in Turkey can be classified as structuration, resolution and uncertainty. During the period of uncertainty, the 2000s, the scissors between the changing nature of journalism and press labour law have been widened. On the one hand, the contested areas have been deepened. On the other hand, new contested areas have been emerged. This study will shed light on the four main contested issues: the changing definition of journalist, the employment and precariousness, the weaknesses of protective regulations, the global tendencies. Some policy suggestions on the protection of professional rights, the development of legal definitions of new journalistic practices, the development of job and income securities, the improvements of legal protections for the working conditions will be discussed.

Giriş

21. yüzyılın başında küresel kapitalizmin gelişimiyle birlikte değişen zaman-mekan örgütlenmesi içinde haber üretim süreci ve gazetecilerin çalışma koşullarında da ciddi bir dönüşüm yaşanmaktadır. Söz konusu dönüşüm artan teknolojik gelişmelerle birlikte yeni gazetecilik biçimlerini de doğurmuştur. Bu yeni gazetecilik pratiklerinin hukuksal olarak düzenlenmesi ise ciddi tartışmaları içermektedir. Türkiye’de ise gazeteciliğin yeni durum ve formları ile basın iş hukuku arasındaki ilişkide makas giderek açılmaktadır. Bu açık bir yandan hukuki çerçevenin yeni gelişmelere cevap verememesi ile oluşur. Diğer yandan ise bu alanın bilgisini üretmeye dönük akademik ilginin sınırlı bir çerçevede kaldığı belirtilebilir.

Bu çalışma Türkiye’de değişen, dönüşen gazetecilik pratiklerini ve basın iş hukukunun bu pratikleri kapsamaktaki sınır ve sorunlarını incelemektedir. Basın iş hukuku gazetecilerin ifade özgürlüklerinden çalışma koşullarına, hak ve sorumluluklarına uzanan farklı kanunlar ve yönetmeliklerle düzenlenen bir alandır. *Basın Kanunu*, *Basın İş Kanunu*, *Basın Kartları Yönetmeliği*, *Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Hizmetleri Hakkında Kanun* bu düzenlemeler içinde kendilerine yer bulur. Bu açıdan basın iş hukuku oldukça geniş bir kapsama sahiptir.

Gazetecilik pratikleri ve basın iş hukuku arasındaki ilişki üzerine yapılan çalışmalarda iki ana eğilimden bahsedilebilir: İlki gazetecilikteki dönüşümleri serimleyen ve açıklayan, genellikle iletişim alanı içindeki tartışmalardır. İkincisi ise, hukuk ya da çalışma ekonomisi disiplinleri içerisinde geliştirilen ve çoğunlukla mevzuat incelemelerine dayanan araştırmalardır. Bu çalışma ise gazetecilik pratikleri ve basın iş hukuku ilişkilerini sosyal bütünlüğü içinde ele almayı önermektedir. Bir inceleme alanını sosyal bütünlük içinde ele almak, o alanı içine gömülü olduğu iktisadi, siyasi ve ideolojik yapıların birlikteliğinde değerlendirmektir. Dolayısıyla bu çalışma farklı akademik disiplinler olarak hukuk, çalışma ekonomisi ve iletişim alanları arasındaki bariyerleri kaldırmayı ve gazetecilik çalışmasının doğasını ve hukuksal düzenlenme biçimlerini sosyal bütünlüğe dayanan bir analizle tartışmayı hedeflemektedir.

Bu perspektiften bakıldığında gazetecilik pratikleri ve basın iş hukuku, belirli bir tarihsellik içinde ele alınmalıdır. Bu nedenle günümüzdeki durumu anlayabilmek için belirli dönemlerin hakim koşullarının hem gazetecilik pratiklerini hem de basın iş hukukunu nasıl etkilediğini tartışmak önemlidir. Bu çalışmada gazetecilik ve basın iş hukuku üç dönemde incelenecektir: *Yapılanma*, *çözülme* ve *belirsizlikler* dönemi. Her dönemde ilk olarak gazetecilik pratiğinin durumu ve özellikleri tartışılacak, ardından o dönemdeki basın iş hukuku düzenlemeleri ele alınacaktır. Böylece söz konusu dönemlerdeki gazetecilik pratiklerinin doğası ile basın iş hukuku uygulamaları arasındaki ilişki, dönemin genel eğilimleri ekseninde açıklanacaktır.

Bu çalışmada bahsi geçen üç dönem, üç alt başlık olarak ele alınacaktır. Dördüncü alt başlıkta ise günümüzde gazetecilik ve basın iş hukuku ilişkisindeki belirsizliklere dayanan tartışma alanları incelenecektir.

Gazetecilik ve Basın İş Hukukunda Yapılanma

Gazetecilik ve basın iş hukukunda *yapılanma* dönemi, Cumhuriyet'in kuruluşundan 1970'lerin sonlarına kadar gelen süreç içinde değerlendirilebilir. Bu geniş dönem içinde 1930'lara kadar olan dönem, 1930'lardan 1950'lere uzanan dönem ve 1950'lerden 1980'e uzanan dönem olmak üzere kimi farklı uğraklar öne çıkar.

Cumhuriyetin kuruluşundan 1930'lara kadar gelen yıllarda gazetecilik çoğunlukla yazılı basında ve edebiyat-siyaset gibi düşün-sanat ve fikir alanlarından gelen entelektüel kişilerce yürütülmektedir. Gazetecilik pratiği küçük ölçekli işyerlerinde, çalışanlar arası hiyerarşilerin ve ücret farklılıklarının az olduğu bir yapıda gerçekleşir (Sönmez, 2010: 149-151). 1930'lardan itibaren basın ve gazetecilik alanına ilişkin ilk kapsamlı hukuki düzenlemeler yapılmış, kurumsal girişimlerde bulunulmuştur. Bu dönemde basın iş hukukunun tarihsel sürecinde önemli adımlar şunlardır: 1931 Matbuat Kanunu, 1935 Birinci Basın Kongresi, 1939 Türk Basın Birliği. Gazetecilerin hak ve sorumluluklarına ilk kez Türk Basın Birliği Kanunu'nda yer verilmiş ve gazetecilerin iş sözleşmesi, ücretli izin ve tazminat gibi temel hakları tanınmıştır.¹

1950'ler, yapılanma sürecinde bir başka kritik uğraktır. Bu dönem, bir yandan gazetecilik pratiklerinin kitle gazeteciliğine evrilerek ticarileştiği, diğer yandan ise Demokrat Parti ekseninde yeni bir siyasal iktidar pratiğinin görünür olduğu yıllardır. Bu yıllarda ekonomik, toplumsal, teknolojik gelişmeler, gazetecilik anlayışında ve pratiklerinde köklü değişimlere yol açmış, gazeteler birer işletme olarak, endüstriyel biçimde örgütlenmeye başlamıştır. Gazete sayısı ve rekabet artmış, basın giderek büyük sermaye gerektiren ve fikirden çok haberin öne çıktığı kitlesel ve endüstriyel bir sektöre dönüşmeye başlamıştır. Buna bağlı olarak üretimde işbölümü ve uzmanlaşma belirgin biçimde ortaya çıkmış, yazarlık ve muhabirlik pratikleri görünür biçimde ayrılmış, muhabirlikler de kendi içinde uzmanlaşmaya başlamıştır (Kaya, 2016a; Koloğlu, 2015; Cangöz, 2015).

1950'lerden itibaren fakat özellikle 1960 ve 70'li yıllarda gazetelerin giderek daha fazla oranda işletme biçiminde örgütlenmesi işbölümünü, uzmanlaşmayı ve hiyerarşiyi arttırmıştır. Zamanla baş editör, editör ve yazarların şirketlerin yönetim kurullarına alınması ve onlara gazetelerden küçük hisseler verilmesi *medya aristokrasisi* olarak adlandırılan bir kesimin ortaya çıkmasına yol açmıştır. Bu kesim, hiyerarşinin üst basamaklarına yerleşirken, diğer muhabirler aşağı kademelerde yer almaya başlamışlardır. (Sönmez, 2010: 149-151) Dolayısıyla, bu dönemde üretime yatay ve dikey parçalanma damga vurmuştur. Ücretler arasında giderek büyüyen farklılaşmalar ve sınıfsal ayrışmalar söz konusu olmuştur.

Bu dönem içinde, 1952'de kısa adıyla Basın İş Kanunu² olarak bilinen yasa fikir işçileri olarak anılan gazetecileri ilk defa özel bir düzenlemeye kavuşturmuştur.³ Bu

1 Bu tarihsel adımların detaylı bir analizi için bkz. Bulut (2009); Şakar (2002); Alemdar ve Uzun (2013); Demir (1994); Üstün (2013).

2 Kanununun tam adı 5953 sayılı "*Basın Mesleğinde Çalışanlarla Çalıştıranlar Arasındaki Münasebetlerin Tanzimi Hakkında Kanun*"dur.

3 Türkiye'de özel sektörde çalışma ilişkileri İş Kanunu ile belirlenir. İki alanda özel ve istisnai iş kanunları bulunur: Basın İş Kanunu ve Deniz İş Kanunu. Belirtmek gerekir ki, Basın İş Kanunu özel sektörde çalışan gazetecileri kapsamaktadır. Kamuda çalışan gazeteciler Devlet Memurları Kanunu'na tabidirler.

yasa gazetecilerin tanımlanması ve yaptıkları faaliyetler konusunda ayrıntılı bir çerçeve getirmiştir. Kanunda gazeteci şöyle tanımlanmıştır:

Bu kanun hükümleri Türkiye’de yayınlanan mevkutelerle⁴ haber, fotoğraf ajanslarında veya benzeri yayın müesseselerinde ve matbaalarında başmuharrirlik, muharrirlik, mesul müdürlük, yazı işleri müdürlüğü, istihbarat şefliği, muhabirlik, mütercimlik, musahhihlik, foto muhabirliği, ressamlık, karikatürcülük, istihbarat telsizciliği ve radyoculuğu, gazete müdürlüğü gibi her türlü fikir ve sanat işlerinde çalışan ve İş Kanunundaki “işçi” tarifi şümulü haricinde kalan kimselerle bunların işverenleri hakkında uygulanır. Bu kanunun şümulüne giren fikir ve sanat işlerinde ecir⁵ olarak çalışanlara gazeteci denir.

Bu kanun gazetecilerin çalışma sürecindeki bireysel ve sosyal haklarını da düzenlemektedir. Gazeteciler bu kanunla, sendika kurabilmek, sosyal sigortalardan yararlanmak, işverenin gazeteciyle yazılı iş anlaşması yapma zorunluluğu, iş anlaşmasını bozmak isteyen gazete sahibinin gazeteciye kıdemine göre tazminat ödemesi, askerlikte, mahkumiyet ve gazetenin kapanması durumlarında gazeteciye ücret ödenmesi, haftalık tatil, yıllık ücretli izin gibi haklar elde etmişlerdir (Topuz, 2015: 194).

Gazeteciliğin ve basın iş hukukunun yapılanmasına dönük en önemli eşik 1961 yılında Basın İş Kanunu’nda 212 sayılı yasa ile yapılan değişikliktir. Bu değişiklik ile gazeteci tanımı yeniden yapılmıştır. Bu tanıma göre “Türkiye’de yayınlanan gazete ve mevkutelerle haber ve fotoğraf ajanslarında her türlü fikir ve sanat işlerinde çalışan ve İş Kanunu’ndaki ‘işçi’ tarifi şümulü haricinde kalan kimselerle bunların işverenleri hakkında uygulanır” ve “bu Kanunun şümulüne giren fikir ve sanat işlerinde ücret karşılığı çalışanlara gazeteci denir.” Bu değişiklik ile gazeteci, iş tanımına giren faaliyetlerin tek tek belirtilmesi ile değil, çalışma mecraları ile tanımlanmaya başlamıştır. Bu mecralarda fikir ve sanat işlerinde çalışan kişilerin gazeteci olduğu belirtilmiştir. 212 sayılı düzenleme, gazetecileri işveren karşısında oldukça güçlendiren ileri düzeyde ekonomik, sosyal ve mesleki haklar getirmiştir. Dolayısıyla işverenler nezdinde büyük tepki toplamış, dönemin dokuz gazete patronunun üç gün gazete çıkarmamasına neden olmuştur.⁶ Söz konusu değişiklik, sonraki yıllarda –ve günümüzde hala- Basın İş Kanunu’nun “212” olarak anılmasına neden olacak denli etkili olmuştur.

Gazetecilikte ve basın iş hukukunda yapılanma sürecinin, 1930’lardan 1970’lerin sonuna kadar uzanan bu geniş dönemi, aynı zamanda Türkiye’deki gazetecilik ortamının matbuattan basına dönüşme sürecine de denk düşer. Bu nedenle ilk yıllarda yapılan kısmi ve dar düzenlemeler, basın alanı giderek büyüyen ve endüstrileşen bir sektöre dönüştükçe daha tanımlı ve kapsamlı bir hale gelmiş; gazeteciler ve gazetecilik pratiği özel bir yasa ile düzenlenme yönelimine girmiştir. 1960’larda yapılan değişiklik ise özel olarak hem endüstrileşmenin hem de dönemin toplumsal gelişmelerinin etkisini üzerinde taşımaktadır.

4 *Mevkute*: Belli zaman aralıkları ile çıkan yayım, süreli yayım.

5 *Ecir*: Belirli bir işte ücret karşılığı çalışma.

6 Bu olay basın tarihinde *Dokuz Patron Olayı* olarak bilinmektedir.

Gazetecilik ve Basın İş Hukukunda Çözülme

Gazetecilik ve basın iş hukukunda çözülme olarak görülebilecek süreç 1980’li yıllarla başlar. Bu yıllar 24 Ocak kararları ve 12 Eylül darbesiyle birlikte Türkiye kapitalizminin iktisadi, siyasi ve toplumsal olarak dönüştüğü yıllardır. Bu dönem, basında basın dışı patronların yönetime geldiği, sektörde holdingleşmenin, tekelleşmenin ve yoğunlaşmanın⁷ gelişim dönemi olarak yaşanmıştır. 1980’li ve ardından gelen 1990’lı yıllar haberin magazinelleşmesine, bulvar gazeteciliğinin toplumsal ağırlığının artmasına, basın sektöründeki teknik-teknolojik yenilenmenin hızlanmasına ve basın kuruluşlarında (yardımcı hizmetler için) taşeronlaşmaya dayanan yeni bir organizasyon yapısının kurulmasına tanıklık eder. Bu dönemde basın, “emek-yoğun bir nitelikten teknoloji -yani sermaye- yoğun bir niteliğe geçiş süreci yaşamıştır” (Seçkin, 2004: 106).

1990’lı yıllar, sektörde basından medyaya hızlı bir geçişin yaşandığı, yazılı basının yanı sıra özel radyo ve televizyonların alanda etkisinin arttığı bir dönemdir. Özel radyo ve televizyonlarda çalışan gazeteciler için, Basın İş Kanunu’nda bu mecraları tanımlayan özel bir hüküm bulunmamaktadır. Buna karşın radyo ve televizyon kuruluşlarında fikir ve sanat işlerinde çalışan kişiler, *Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetlerinde Hakkında Kanun*’da bulunan kimi düzenlemeler ile gazeteci olarak kabul edilmektedir.⁸

Bu dönem gazetecilikte yeni istihdam ve çalışma biçimlerinin tartışılmaya başlandığı dönemdir. Esnek çalışma olarak ifade edilen düzensiz çalışma, belirli süreli sözleşmelerle çalışma, yarı zamanlı çalışma, kaşeli ya da telifli çalışma gibi pratikler bu dönemde gündeme gelmiştir (Kaderoğlu Bulut, 2019: 199). Bu pratikler ise gazeteciler için güvencesizlik ve baskı koşullarını derinleştirmiştir. Güvencesizliği derinleştiren bir diğer konu da bu yıllarda sektördeki sendikasılaştırma ve toplu işten çıkarmalardır.⁹ Gazeteciler, iş güvencesizliği, istihdam biçimlerinin güvencesizliği, gelir güvencesizliği gibi çok boyutlu bir süreci deneyimlemektedir.

Bu yıllarda basın iş hukuku var olan biçimiyle ne değişen ve dönüşen istihdam biçimlerini ne de sektörde emek aleyhine gelişen sermaye hareketlerini durdurabilecek düzeyde olmuştur. Öyle ki basın kuruluşları, çalışan gazetecilerini Basın İş Kanunu dışında istihdam etmeye ve böylece basın iş hukuku alanını geçersizleştirmeye yönelmiştir.¹⁰ Basın İş Kanunu dışında istihdam edilmek açıktır ki gazeteciler için mesleki ve sosyal haklar alanında pek çok kayba neden olmuştur. 1980’li-90’lı yılların çözülme olarak adlandırılması bir yandan sektörde yaşanan yoğunlaşmaya, güvencesizleşmeye ve bu süreçte gazetecilikte yaşanan erozyona işaret eder. Diğer yandan ise basın iş hukukunun bu dönüşüme karşı yetersizliğini ve etkisizliğini ifade eder.

7 Medyada yoğunlaşma, dikey, yatay, çapraz ve ultra çapraz olmak üzere gerçekleşir. Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. Kaya (2016a).

8 Bu kanunda “Medya hizmet sağlayıcılarının haber birimlerinde çalıştırılacak basın kartlı personelin asgarî sayısını Üst Kurul belirler. Bu personel 13.6.1952 tarihli ve 5953 sayılı Basın Mesleğinde Çalışanlarla Çalıştıranlar Arasındaki Münasebetlerin Tanzimi Hakkında Kanuna tabidir” ifadesi bulunmaktadır.

9 Bu konudaki önemli bir örnek 1990’lı yıllarda sektörde “centilmenlik anlaşması” adı altında ortaya çıkan durumdur. Buna göre işten çıkarılan bir gazeteci aynı sermaye grubunun başka bir yayın organında iş bulamamaktadır. Ya da sendikal nedenlerle işten çıkarılan bir gazeteci, diğer medya gruplarında da işe alınmamaktadır. 1990’lı yıllar ve sonrasında medya alanındaki sendikasılaştırma girişimleri ve buna karşı çabalar için bkz. Özsever (2004).

10 Bu konu hakkında ayrıntılı bir inceleme için bkz. Şahin ve Avşar (2016).

Gazetecilik ve Basın İş Hukukunda Belirsizlikler

Gazetecilik ve basın iş hukukunda belirsizlikler dönemi olarak değerlendirilecek süreç 2000’li yıllarla tariflenebilir. Bu yıllar, iktisadi alanda neoliberal politikaların kurumsallaştırıldığı, siyasi ve toplumsal alanda ise güçlü bir tek parti iktidarı ile somutlaşan ve “yeni Türkiye” söyleminde ifade bulan hızlı bir dönüşüm dönemidir. Bu dönüşüm, bir yandan vahşi kapitalizmin geçerli kılındığı diğer yandan ise modernliğin politik ve kültürel değerlerine meydan okunduğu bir süreç (Kaya, 2016b: 7-8) olarak tanımlanmaktadır. Toplumsal yapının her alanında yaşanan bu dönüşüm aynı zamanda sosyal ve mali krizlerin de yoğunlaştığı bir iklimi beraberinde getirmiştir.

Bu dönemde Türkiye’deki gazetecilik pratiklerini belirleyen üç temel eğilim saptanabilir. İlki, siyasi otoriterleşme ve bunun gazetecilik alanındaki yansımalarıdır. İkincisi, küresel medya zincirlerinin varlığıdır. Üçüncüsü ise yeni iletişim teknolojileri ve dijitalleşmedir. Bu üç eğilim, gazeteciliğin zamanında, mekanında, çalışma koşullarında, mesleki kimliklenmede ve istihdam biçimlerinde ciddi dönüşümler yaratmaktadır. Bu dönüşümler, aynı zamanda günümüzde basın iş hukukundaki belirsizliklere ve yetersizliklere işaret eder.

Siyasi Otoriterleşme

Siyasi otoriterleşme, 2000’li yıllarda Türkiye’deki gazeteciliği belirleyen en özgün unsur olarak değerlendirilebilir. Bu yıllar, siyasi iktidarın toplumun pek çok alanıyla birlikte medya yapısına da özel olarak müdahale ettiği dönemdir. Bu dönem, iktidarın giriştiği dönüşüm sürecinde medyaya atfettiği merkezi rolle yakından bağlantılıdır (Ayan, 2019; Kaya, 2016c:245). Siyasal erkin sağladığı imkanlar içinde gerek ekonomik alanda ve mülkiyet yapılarında gerekse ideolojik açıdan gerçekleştirilen müdahaleler, hem medya sektöründeki sahipliğin hem gazetecilerin mesleki durumları ve istihdam süreçlerinin hem de gazetecilik faaliyetinin doğasının dönüşmesine yol açmıştır (Yeşil, 2016; Yılmaz, 2016; Kaderoğlu Bulut, 2019).

Bu dönemde iki önemli nokta tespit edilebilir. İlki, bu dönemde hükümetle ilişkilerin, piyasanın kendi dinamiklerinin önüne geçmiş ve hükümet-basın ilişkilerinin organik bir niteliğe erişmiş olmasıdır. İkincisi ise, siyasi otoriterleşmenin medyada yarattığı tek sesliliğe karşı muhalif seslerin ve gazetecilik faaliyetlerinin yeni medya ortamlarına taşınmasıdır.

Küresel Medya Zincirleri

2000’li yıllarda gazeteciliği belirleyen bir diğer unsur ise küresel medya zincirleridir. 1980’lerden itibaren iletişim küresel bir ticari faaliyet haline gelmiş ve küresel pazarın tamamı az sayıda dev şirket tarafından kontrol edilmeye başlamıştır. Çokuluslu şirketlerin medya alanında faaliyet yürütmeleri, zamanla medya devlerinin ortaya çıkmasına ve dünyada iletişim ve kültürel üretimin çok önemli bir bölümünün birkaç şirket üzerinden gerçekleşmesine neden olmuştur (Doyle, 2004; Flew, 2018). Günümüzde küresel kültürel paketin tamamı –film, TV, müzik, spor, eğlence- bütün dünya sathına bir avuç medya şirketi tarafından dağıtılmaktadır (Picard, 2005). Hem teknoloji alanında yaşanan gelişmeler, hem medyada deregülasyon ve kamunun dışarıda bırakılması süreci, hem

de neoliberal süreçte hizmetlerin serbest ticarete açılması, küresel medya zincirlerinin oluşumunu mümkün kılmıştır.

Küresel medya sermayesi daha çok gelişmekte olan veya az gelişmiş ülkeler ile siyasi rejim değişikliği yaşayan ülkelerin piyasalarına girerek, bu pazarlarda yaşanan hukuki boşlukları da kullanarak gelişme göstermiştir. Küresel sermaye, ülkelere farklı biçimlerde girebilir. Medya şirketi doğrudan yatırım yapabilir, yereldeki sermaye ile ortak yatırımlar içine girebilir, yetki veren lisanslama anlaşmaları yapabilir ya da program formatlama ve program lisanslama gibi yöntemlere de başvurabilir (Kuyucu, 2013).

Türkiye'ye yabancı sermayenin ilgisinin artması ve Türkiye medyasının küresel zincire dahil edilmesi de 1990'lardan itibaren giderek hızlanan bir süreçtir. Yazılı basında özellikle süreli yayıncılık alanında yabancı sermaye girişi oldukça yüksektir. Radyo ve televizyon yayıncılığında da yabancı şirketleri görmek mümkündür (Kaban Kadioğlu, 2014). Medyanın küresel zincirlerle bağının artması, rekabet koşullarının giderek yoğunlaşmasına ve gazeteciler üzerinde yeni baskı alanlarının yaratılmasına neden olmaktadır. Ayrıca hukuksal düzenleme alanı da bu süreçte giderek belirsizleşmektedir.

Yeni İletişim Teknolojileri ve Dijitalleşme

Gazeteciliği belirleyen üçüncü unsur ise yeni iletişim teknolojileri ve dijitalleşmedir. Bu teknolojiler getirdiği olanaklar ile tüm dünyada üretim, dağıtım, yönetim başta olmak üzere pek çok alanı dönüştürmüş, dijitalleşme ile iç içe olan yeni ekonomik, siyasal, toplumsal formlar gündeme gelmiştir. Bu gelişmeler 2000'li yıllarda gazetecilik alanında da karşılığını bulmuştur. Yeni iletişim ortamını belirleyen en önemli unsurlardan biri teknolojik ve sektörel yöndeşme olarak ortaya çıkmıştır. Yöndeşmeyle birlikte televizyon, bilgisayar ve/veya telefon gibi araçların biraraya gelmesi, benzer hizmetlerin değişik iletişim şebekeleriyle taşınabilmesi ve iletişim teknolojilerinin yeni ürün ve hizmetler ortaya çıkaracak şekilde birbirine yakınlaşması mümkün olmuştur (Mosco, 2006: 68-69; Henten vd. 2003: 24, Geray, 2002: 19). Böylesi bir yöndeşme, altyapı, içerik/hizmet, donanım ve kurumlar bazında yeni ve önemli bir biraradalık, bir tümleşik alan yaratmaktadır.

Dijitalleşmenin gazetecilik alanında yarattığı dönüşüm üç başlık altında incelenebilir: a) Yeni ekonomik modeller, b) Yeni gazetecilik pratikleri, gazetecilik işgücü ve içerik türleri, c) Yeni mekansal modeller. Bunlar, işin örgütlenmesinde, gazetecilik faaliyetinin ürününde-üreticisinde ve mekanında yaşanan değişimlerdir.

Yeni ekonomik modeller, çoğunlukla gazetecilik faaliyetinin dijitalleşmesiyle bağlantılıdır. İnternetin ve mobil uygulamaların gazeteciliğin yeni mecraları olarak belirmesiyle birlikte, geleneksel medyanın internetteki uzantılarının yanı sıra, doğrudan dijital alanda doğan ve yeni medyanın tüm alanlarında yayın yapan haber siteleri/odaları da ortaya çıkmıştır. Bu haber odaları reklam, bağış ve kitlesel fonlama gibi yöntemlerle kendilerini finanse etmektedir (Geray, 2019). Bu modeller, geleneksel medya sahipliği dışında küçük ölçekli ya da bağımsız/muhafif haber sitelerinin de oluşmasına ve varlığını sürdürmesine olanak tanımaktadır.

Yeni ekonomik modellerin bir diğer yönü, çalışanların istihdam süreçleriyle ilgilidir. Medyada 1990'lardan itibaren artan esnek çalışma biçimleri ve güvencesizleşme eğilimi, dijitalleşme ile yeni biçimler kazanarak derinleşmiştir (Uzunoğlu, 2018; Kaderoğlu Bulut, 2019). Bu süreçte dijital teknolojiler ve güvencesizliğin birleştiği en dikkat çeken biçim freelance (serbest) çalışmadır. Freelance çalışma, çağımızda gazeteciler için parça başı iş yapmanın ve aynı anda birçok farklı kuruma haber üretmenin yaygın bir formu haline gelmiştir.¹¹ Freelance çalışma çoğunlukla gazetecilerin istekli oldukları bir tercih değil, uzun süreli işsizliğe karşı mecbur kaldıkları bir çalışma biçimi olarak öne çıkmaktadır. Türkiye'de yapılan bir araştırmada (Uzunoğlu, 2018: 211), çoğu freelance gazetecinin bu çalışma biçiminden ziyade tam zamanlı çalışma özlemi içinde oldukları bulgulanmıştır. Bu gazetecilerin çoğunlukla sürdürülebilir, düzenli bir iş rutinleri bulunmamaktadır. Sahip oldukları işte kalma süreleri oldukça belirsiz, ücretleri ise oldukça düşüktür.¹²

Yeni gazetecilik pratikleri, gazetecilik işgücü ve içerik türleri, dijitalleşmenin oluşturduğu yeni mecralar olarak internet ve sosyal ağlar ile mobil uygulamalarda ve/veya bunlar aracılığıyla meydana gelmektedir. Gazetecilik alanında yeni mecralar ile birlikte *internet gazeteciliği, online (çevrimiçi) gazetecilik* (Deuze, 1999) ya da *networked (ağlaşmış) gazetecilik* (Beckett ve Mansell, 2008: 93) gibi adlarla tanımlanan yeni gazetecilik biçimleri ortaya çıkmıştır. Buna ek olarak büyük verilerle çalışmayı esas alan *veri gazeteciliği* ya da algoritmik işlemlerle haber yazabilen makinalara dayalı *robot gazetecilik* gibi gelişmeler de bu alanı önemli ölçüde dönüştürmektedir. Bu gazetecilik pratiklerinde üretilen içerik de hipermetinsellik (Narin, 2017) ve kullanıcı katılımı (Trench, 2003) gibi özellikleriyle geleneksel içerikten farklılaşan bir durum sergiler.

Dijitalleşmeye bağlı yeni gazetecilik pratikleri yalnızca freelance gazetecilerin ya da yeni medyalarda çalışan gazetecilerin değil tüm gazetecilerin iş süreçlerini etkilemektedir. Gazeteciler günün gereklerine göre, ofisten, olay yerinden ya da evden günün tüm zamanlarında çalışabilmektedirler. Çalışma mekanları ve çalışma zamanları büyük ölçüde sınırsızlaşmıştır (Gemici, 2018). Bu da gazeteciler üzerindeki iş yükünü, denetimi ve onlardan beklentileri giderek arttırmaktadır. Teknolojik araçlar, gazetecinin ve tüm üretim sürecinin denetimi için de etkin bir biçimde kullanılmaktadır. Cep telefonları, internet, gps gibi araçlarla gazetecinin yalnız mesai saatleri değil, mesai dışı saatleri de denetime tabi kılınmakta ve mesai dışı saatlerde de gazetecinin iş üretmesi mümkün (hatta mecbur) kılınmaktadır. Aynı şekilde teknoloji yoluyla artan sürat ve buna bağlı oluşan zaman baskısı, gazetecinin ürünü üzerindeki etkinliğini ve kalitesini düşürürken,

11 Avrupa'da ve dünyanın pek çok bölgesinde freelance çalışmanın artık atipik bir istihdam biçimi olmadığı, giderek yaygınlaştığı hatta kimi ülkelerde gazetecilerin çoğunluğunun freelance olarak çalıştığı Uluslararası Gazeteciler Federasyonu (IFJ) ve Avrupa Gazeteciler Federasyonu'nun (EFJ) güncel çalışma ve tartışmalarından da takip edilebilmektedir. Bu tartışmalarda freelance çalışmanın, güvencesizleşmenin önemli bir formu haline geldiği ve gazetecileri yoksullaştırıcı bir etkisi olduğu vurgulanmaktadır. Bkz. <https://www.ifj.org/what/workers-rights/freelancers-rights.html> ve <https://europeanjournalists.org/policy/freelance/>

12 Bu durum yalnızca Türkiye gibi ülkelerde değil, merkez kapitalist ülkelerde de benzer bir manzara sergilemektedir. Örneğin Belçika'daki freelance medya çalışanları üzerine yapılan bir araştırmada ücretlerin "güvencesizlik derecesinde (precariously) düşük" olduğu ortaya konmuştur. Bu araştırmaya ilişkin bkz. <https://europeanjournalists.org/blog/2019/08/08/freelancers-in-belgium-wages-remain-precariously-low/>

işgünü içindeki “verimini” artırmaktadır. Bu kapsamda izin, ücretler, çalışma saatleri ve sosyal güvence çeşitli problem alanları olarak ortaya çıkar.

Yeni gazetecilik pratiklerinin bir diğer boyutu ise, gazetecilerin taşınması gereken vasıfların çeşitlenmesidir. İçeriğin üretimi ve sunumundaki değişikliğe paralel olarak gazetecilerin de çekirdek becerilerin yanı sıra çokluortamlar için üretim yapabilecek yeni becerilere sahip olması beklenmektedir. Bu beceriler, yeni medyayı kullanarak haber toplama ve işleme, çokluortamlarda haberi üretecek, sunacak, takip edecek ve yönetecek becerilere sahip olma, bunları mümkün kılacak temel yazılım ve donanımları kullanma becerisini edinme, sosyal ağları takip etme ve haberin tüm aşamalarında bu ağları kullanabilme, üretilen içeriği sayısal ortamlarda yayınlayabilme gibi becerilerdir. Bunlara ek olarak, yeni araçları kullanabilme ve bunlarla haber üretebilme (video, fotoğraf, kamera kullanımı, cep telefonu uygulamaları ve bunlarla haber üretip yayınlayabilme) becerisi de gazeteciler için gerekli görülmektedir. Yeni iletişim ortamının multimedya niteliği, gazetecilerin de *multi-skilled* (çoklu-beceriye sahip) olmasını gerekli kılmaktadır (Deuze 1999; Keshvani, 2000; Geray, 2008a, 2008b).

Dolayısıyla gazetecilerden tek bir alan ya da mecra için uzmanlaşmanın yerine, pek çok işi hızlı şekilde yapabilecek ve farklı mecralar için içerik üretebilecek çoğul becerilere sahip olması istenmektedir. Çoklu beceriler gazeteciye çok daha fazla iş yükü ve sorumluluğu yüklemektedir. Aynı zamanda Trench (2003), artan kullanıcı katılımı nedeniyle, gazetecilerin üretimde ve sunumda sahip oldukları kontrolü giderek kaybetmeye başladıklarını belirtir. Buna ek olarak, yeni iletişim ortamının sahip olduğu hız, kesintisiz içerik üretimi, rekabet ve reklam bağımlılığı gibi unsurlar da, gazeteciler üzerinde ek bir baskı unsuru oluşturmaktadır. Dijitalleşmenin gazetecilikteki çalışma ilişkilerini ve gazetecilik pratiklerini güvencesizleşme yönünde beslediği, bunun işverenler açısından oldukça tercih edilen bir durum olmasına karşılık çalışanlar açısından yıpratıcı ve yıkıcı sonuçlar doğurduğu sıklıkla vurgulanmaktadır (Rottwilm, 2014; Comor ve Compton, 2015; Picard, 2015; Deuze ve Witschge, 2018; Çığ ve Çığ, 2015; Uzunoğlu, 2018).

Yeni mekansal modeller ise tümleşik haber merkezleri (integrated newsrooms) ve çeşitli paylaşım-yönetim uygulamalarıyla şekillenen bulut haber odalarıdır. Pavlik’e (2001) göre yeni medya ortamında geleneksel gazetecilikten farklı dört temel özellik vardır. Bunlar; a) haberin toplanması, işlenmesi ve sunumunun yeni medya araçlarıyla gerçekleşmesi, b) kullanıcının içeriğe müdahale edebilmesi, c) çoklu ortamda haberin farklı medya formatlarını içerecek biçimde hızlı ve kesintisiz sunulması, d) medya kuruluşlarının kullanıcılarla, reklam verenlerle ve rakipleriyle olan ilişkisinin değişmesidir. Sayılan bu değişimler haber merkezlerinde de haberin üretim aşamaları, mecraları ve kurumsal birimler arasındaki sınırları aşındıran yeni mekansal düzenlemeleri beraberinde getirmiştir. Tümleşik haber merkezleri, bu düzenlemelerden biridir.

Tümleşik haber merkezleri farklı medya mecralarının haber birimlerinin bir araya getirilmesi ve bunların internet ortamında bir arada kullanılabilmesi için haber merkezleri içinde ses ve görüntü stüdyolarının kurulmasıyla oluşmaktadır. Bu merkezler, içerik üretimi ve dağıtımını birleştiren, multimedya özelliklere sahip haber ortamlarıdır. Bu modelde muhabirler ayrı birimler olarak değil, bir bütün halinde tek bir fiziksel ortamda

çalışırlar. Böylece mecra temelli ayırım ve buna göre örgütlenmiş haber merkezleri ortadan kalkmaktadır. Bu uygulama, gazetecilerin tek bir ortama ilişkin bağımlılıklarını ortadan kaldırarak, her medya ortamı için haber üretebilmelerini öngörür (Dailey vd., 2005; Singer, 2005, 2008; Yıldırım, 2010; Geray, 2008b, 2008c). Gazeteciler her haberi, bütün birimler için üretirler ve bu süreçte onların her medya ortamında haberi üretip yayabilecekleri (yukarıda bahsedilen, video düzenleme, ses kayıt, kurgu, web yayını vb.) becerilere sahip olmaları beklenir

Bu haber merkezlerini, teknolojik ve sektörel yöndeşmenin verdiği olanaklarla gazetecilik pratiğinde organizasyonel yöndeşmeyi gerçekleştiren mekanlar olarak tanımlamak mümkündür. Deuze (2004), bu gazetecilik biçimine “multi-media gazeteciliği” demektedir ve bu gazeteciliğin internet gazeteciliğinden farklı olarak tümleşik haber merkezleri yoluyla icra edilebileceğini vurgular.

Son yıllarda ortaya çıkan bir diğer mekansal model ise Slack¹³ ya da benzeri uygulamalar ile ofis içi iletişim, işbölümü ve üretim süreçlerinin giderek dijitalleşmesine dayanan haber odaları uygulamalarıdır. Bu uygulamalar ile haber ofisleri, “bulut haber odaları” ya da “sanal haber odaları” haline gelmektedir. Bunu mümkün kılan bulut teknolojiler ile gazetecilerin dünyanın hemen her tarafından kimi haber kaynaklarına ve bilgi havuzlarına ulaşabilecekleri, çalıştıkları haber kuruluşlarına pek çok farklı mekandan haber iletebilecekleri, üretimin ve yönetimin küresel çapta ve akış halinde gerçekleşebileceği vurgulanmaktadır. Aynı zamanda bu uygulamalar ile yalnız tek bir haber kuruluşunun değil, pek çok farklı ülkeden gazetecilerin de uluslararası işbirliği ile büyük çapta haber üretebilmeleri (Paradise belgeleri olayı gibi) için sanal haber odalarının kullanıldığı belirtilmektedir (Bunce vd., 2017). Bu haber odaları “gazeteler ve ağların yöndeşmesi” (Liu, 2013: 118) olarak tanımlanmaktadır.

Günümüzde Gazetecilik ve Basın İş Hukukunda Tartışmalı Alanlar

Buraya kadar aktarılan üç temel eğilim (siyasi otoriterleşme, yeni teknolojiler ve dijitalleşme, küresel medya zincirleri) basın iş hukukunun büyük oranda devre dışı kaldığı, sektörün kendi kurallarını koyduğu fiili bir durum yaratmaktadır. Basın iş hukuku, yasaları, düzenlemeleri ve kapsamı ile mevcut duruma ve yeni gelişmelere karşılık verememektedir. Basın iş hukukunun gelişmeler karşısında yetersiz kaldığı dört alandan bahsedilebilir: i. Gazeteci tanımının değişimi, ii. İstihdam biçimleri ve güvencesizlik, iii. Koruyucu yaklaşım ve düzenlemelerin zayıflığı, iv. Küresel eğilimler.

Gazeteci Tanımının Değişimi

Gazetecilik tanımındaki dönüşüm temel olarak gazetecinin zamanında, mekanında ve teknoloji kullanımındaki ilişkilerin değişmesiyle ilgilidir. “Günümüz medya sektöründe ‘gazetecilik’ adı altında çok sayıda yeni iş tanımı gelişmiş, unvan ve sıfatlar yeni medya ve dijital medya ile çeşitlenmiş ve artmıştır” (Şahin ve Avşar, 2016: 120). Bununla birlikte

¹³ Bulut haber odalarının yaratılmasında başat uygulamalardan biri *Slack*'tir. Bu uygulamaya ve kullanımlarına ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz. Bunce vd. (2017).

basın iş hukukunun mevcut doğası ve yapısı bu dönüşümleri kapsamaktan ve bunlara cevap üretmekten yoksundur. Günümüzde Basın İş Kanunu'ndaki gazeteci tanımı 1961 yılındaki düzenleme ile aynıdır. Dolayısıyla gazetecilik mesleğinde ortaya çıkan yeni çalışma alanları, yeni gazetecilik türleri ve biçimleri kanunda tanımlanmamaktadır. Bu da gazetecilik alanının genişleyen yapısı ve yeni formları düşünüldüğünde oldukça büyük bir eksikliklerdir.

İnternet haber sitelerinde veya dijital ortamın farklı mecralarında çalışan gazeteciler, gazetecilik faaliyeti içerisinde olmalarına rağmen yasal korumadan yoksundurlar. Bu gazetecilere dönük düzenleme girişimi 2014 yılında bir yasa tasarısı olarak TBMM'ye sunulmuştur.¹⁴ Bu tasarıda Basın İş Kanunu'nda yer alan gazeteci tanımına "internet haber siteleri" ifadesi eklenmiştir. Bu tasarı meclis gündemine alınmadığı için kadük kalmıştır. Dolayısıyla gazetecinin hukuksal tanımının internet medyasını da kapsayacak şekilde yeniden tanımlanması gerekmektedir.

Bu konuda Basın Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü tarafından düzenlenen *Basın İş Kanunu Çalıştayları* önemlidir. İlki Eylül 2014, ikincisi ise Kasım 2014 tarihlerinde düzenlenen bu çalıştaylar,¹⁵ gazeteci tanımının yeni koşullara göre nasıl düzenlenebileceği üzerine sektörden, akademiden, meslek örgütlerinden ve ilgili kurumlardan kimi temsilcileri bir araya getirmiştir. I. Çalıştay'da gazetecilik tanımına yönelik ortaya çıkan genel yaklaşım şöyle ifade edilebilir:

Gazeteci, bir gazete, dergi, haber ajansı, radyo, televizyon, internet medyası ve ileride bu alanlara bağlı olarak gelişecek her türlü fikir ortamının oluşması, gelişmesi ve kamuoyu ile bütünleşmesini sağlayan ve her aşamada görev yapan fikir işçisidir (Koçer, 2019: 7).

Bu noktada öne çıkan tartışmalı bir diğer konu internet sitelerinde çalışan tüm personelin gazeteci kabul edilip edilemeyeceğidir. Bu, internet gazetecilerine dönük tanımın sınırlarının çizilmesi açısından önemlidir. Bu konu çalıştaylarda da vurgulanmış, internet sitelerinde haber üretenler ya da internet sitesinin teknik olarak ayakta kalmasını sağlayanlar arasında gazetecilik tanımı açısından bir fark gözetilmesi gerektiği öne çıkmıştır (Koçer, 2019: 7).

Gazetecilik tanımının tekrar gözden geçirilmesi ve düzenlenmesi gereken bir diğer alan ise Basın Kartı düzenlemeleridir. Basın kartı, Basın İş Kanunu kapsamında sigortalı olarak çalışan gazetecilere, belirli ek kriterleri yerine getirmek kaydıyla verilen ve söz konusu çalışanın devlet nezdinde "resmi" şekilde gazeteci olarak kabul edildiğini imleyen bir belgedir. Basın Kartı Yönetmeliği'nde gazeteci için özgün bir tanım bulunmamakta, mevcut yasal düzenlemelerin birleştirilmesinden oluşan bir tanım yer almaktadır. Bu yönetmelik, Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi'ne dayalı idari yapılanmaya uygun olarak Aralık 2018 tarihinde yenilenmiştir. Yeni yönetmelikte internet medyasına dair hukuki düzenleme yine yapılmamıştır. Ayrıca yönetmelik, basın kartlarının alımını zorlaştıran, kartların iptalini ve gazetecilik faaliyetlerinin suç kategorisine alınmasını

14 Söz konusu kanun tasarısının metnine şu adresten ulaşılabilir: https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/tasari_teklif_sd.onerge_bilgileri?kanunlar_sira_no=152090

15 Bu çalıştaylara ilişkin bilgi ve tartışmalar için bkz. Şahin ve Avşar (2016); Koçer (2019).

kolaylaştıran hükümler içermektedir. Ek olarak, basın kartlarını verecek komisyonun bileşimi merkezi iktidarın denetimine daha çok tabi hale getirilmiş ve meslek örgütleri sürecin dışında bırakılmıştır.¹⁶ Tüm bu düzenlemeler, meslek odaları tarafından şiddetle eleştirilmektedir.¹⁷

İstihdam Biçimleri ve Güvencesizlik

İstihdam biçimleri ve güvencesizlik, basın iş hukukunun kapsamında, tanımlamada ve düzenlemede yetersiz kaldığı bir diğer tartışma alanıdır. İstihdam biçimleri ve güvencesizlik, uzun yıllardır medya sektörünün en önemli sorun alanlarından biridir. Freelance gazetecilik, stajyerlik ve iş güvencesinin olmaması bu alanda öne çıkan istihdam ve güvencesizlik biçimleridir.¹⁸

İstihdam biçimlerinde yaşanan değişim ve çeşitlenme, sektör içinde “kadrolu-kadrosuz çalışan” ayrımını olarak görülmektedir. Kadrolu çalışma, belirsiz süreli iş sözleşmesiyle çalışmayı, görece güvenceli koşulları, çoğunlukla Basın İş Kanunu kapsamında çalışmayı ve görece iyi ücretleri ifade eder. Kadrosuz çalışma ise belirli süreli iş sözleşmeleriyle ya da parça başı/telifli çalışmayı, işyeri ile düzenli ve sürekli bir iş ilişkisi kurulamamasını, görece düşük ücretleri, güvencesiz çalışma koşullarını ve mesleğe ilişkin düzenlemelerden (basın kartı almak, Basın İş Kanunu kapsamında sigortalı olmak vb.) yoksun çalışmayı ifade etmektedir.

Son yıllarda öne çıkan en önemli istihdam biçimi ve güvencesizlik kaynağı freelance çalışmadır. Freelance gazeteciler, yaptıkları haber başına ücret kazanan ve düzenli bir sosyal güvence bağından yoksun olan gazetecilerdir. Aynı anda bir veya birkaç basın yayın organında çalışmaktadırlar. Freelance gazetecilik, çoğunlukla enformel ya da katma değeri düşük sektörlerde görülen “parça başı iş, parça başı ücret” mekanizmasının medyadaki karşılığı olarak değerlendirilebilir. Bu çalışma biçimi “kaşeli çalışma” ya da telifli çalışma” olarak da adlandırılmaktadır. Freelance gazetecilik, evden çalışma (*home-office*), tele çalışma, çağrı üzerine çalışma gibi son yıllarda esnek istihdam olarak ortaya çıkan pek çok farklı biçimi bünyesinde barındırır.

Freelance gazeteciliğin, Türkiye’de gittikçe artan bir çalışma biçimi olmasına karşılık henüz yasal bir tanımı bulunmamaktadır. Bu gazeteciler, telif ücreti ile çalışıp düzenli bir istihdama sahip olmadıklarından Basın İş Kanunu hükümlerinden faydalanamazlar. Dolayısıyla basın kartı sahibi de olamamaktadırlar. Freelance gazetecilere yönelik yasal ve mesleki tanımların gerçekleştirilerek alanın hukuksuz-kuralsız durumunun düzenlenmesi önemli görünmektedir.

Güvencesiz çalışma biçimlerinin en önemlilerinden biri de stajyerliktir. Genç gazetecilerin mesleği pratik içinde öğrenmelerini amaçlayan stajyerlik uygulaması zamanla amacından uzaklaşarak ucuz iş gücü temin etmenin bir yoluna dönüşmüştür (Özsever, 2004: 167; Kaderoğlu Bulut, 2019: 241). Genellikle iletişim fakültesi öğrencileri, gerek

16 Yeni yönetmeliğin tam metnine ulaşmak için bkz. <http://www.mevzuat.gov.tr/Metin.Asp?MevzuatKod=21.5.465&MevzuatIliski=0&sourceXmlSearch=bas%C4%B1n%20kart%C4%B1>

17 Bu eleştirilere dair bkz. <https://www.evrensel.net/haber/368405/basin-karti-yonetmeligi-degisti-karti-iptalleri-kolaylasti>

18 Bu güvencesiz çalışma biçimlerinin bir analizi ve çalışanların deneyimlerinin aktarıldığı bir çalışma için bkz. Kaderoğlu Bulut (2019).

öğrencilik yıllarında gerekse mezun olduktan sonra, sektörde iş bulabilmek için uzun ve ücretsiz çalışma dönemlerine boyun eğmek durumunda kalmaktadırlar.

Basın İş Kanunu'nda stajyerlik tanımı, "Tecrübe Müddeti" başlıklı 10. madde altında düzenlenmektedir. Tecrübe müddeti, mesleğe ilk kez başlayan gazeteci ile işvereni arasındaki deneme süresini ifade eder ve yasaya göre üç ayı geçemez. Buna karşın uzun deneme süreleri güvencesiz çalışma koşullarını tetikleyen önemli bir unsur olarak kendini göstermektedir. Basın İş Kanunu'nda "tecrübe müddeti içinde bulunan gazeteciler" ile "stajyerler"e dönük tanım ve uygulama konusunda bir karmaşa bulunduğu söylenebilir. Yasadaki tecrübe müddetinin, stajyerlik uygulaması ile ilişkili olmadığını savlayan görüşler (Şahin ve Avşar, 2016: 121) bulunmasına karşılık, uygulamada deneme süresi içinde bulunan gazeteci ile stajyer gazeteci arasında çoğunlukla bir ayrımın bulunmadığı, yasada üç ayla sınırlı olan tecrübe müddeti yerine aylara hatta yıllara yayılan uzun süreli stajyerliklerin geçerli olduğu belirtilebilir. Tecrübe müddeti stajyerlik adı altında ücretsiz ya da çok düşük ücretlerle çalıştırma şeklinde uygulanmaktadır. Gazeteci hiçbir mesleki, hukuki ve sendikal hakka sahip olmadan çalışmak durumunda bırakılmaktadır (Karahisar, 2008: 69). Yasada, tecrübe müddeti içinde bulunan gazeteci ile bu sürenin sonunda yazılı bir iş sözleşmesi yapılması ve tüm stajyerlerin, yazı işleri kadrosunun yüzde onunu geçmemesi aynı madde altında belirtilirken her iki koşulun da sektörde fiilen uygulanmadığı bilinmektedir. Deneme süresinin güvencesiz çalışma biçimi olarak kullanılmaması yönünde hukuki düzenlemelerin yapılması ve yaptırımların tartışılması gereklidir.

Güvencesiz çalışma koşullarının görünür olduğu bir diğer alan iş güvencesizliğidir. İş güvencesizliği, çalışırken sürekli risk altında olma, yarından emin olamama durumu ve gelecek kaygısıdır. Bunun temel nedeni, işten atılmanın önünde engellerin az olması, diğer bir deyişle işten atılmanın çok kolay olmasıdır (Yücesan-Özdemir, 2014). İş güvencesizliğinin en ağır yaşandığı sektörlerin başında gelen medyada da gazeteciler bu durumu sıkça deneyimlemektedir. Bu konuda Basın İş Kanunu'nun ve İş Kanunu'nun işten çıkarmaları engelleyen etkili koruyucu hükümler içermediğini belirtmek yanlış olmayacaktır.

Koruyucu Yaklaşım ve Düzenlemelerin Zayıflığı

Gazetecilikteki değişimlere karşın Basın İş Hukuku'nun sahip olduğu koruyucu düzenlemelerin zayıflığı önemli bir tartışma başlığıdır. Gazeteciler bir yandan tüm çalışanların karşı karşıya kaldığı hukuksal düzenlemelerin erozyona uğramasını deneyimlemektedirler. Diğer yandan ise özel olarak gazetecilere dönük düzenlemelerdeki gerilemeyi yaşamaktadırlar.

Koruyucu yaklaşım ve düzenlemeler, gazetecilik mesleğinin layıkıyla yapılabilmesi ve gazetecinin işverenine ve diğer güç odaklarına karşı korunabilmesi için önemlidir. Dünyada ve Türkiye'de gazetecilere özgü iki önemli koruyucu düzenlemeden bahsetmek mümkündür: Yıpranma payı ve mesleki tepki hakkı.

Yıpranma payı (yıpranma hakkı), 1961 tarihli Basın İş Kanunu ile gazetecilere tanınmış, 2008 yılında kaldırılmış ve 2013 yılında bazı değişiklikler ile geri getirilmiştir. Yıpranma payı, çalışma koşulları ağır olan mesleklerde daha erken emekli olunmasını sağlayan bir düzenlemedir. Gazetecilik de yapılan işin zorlukları ve riskleri göz önüne alınarak bu meslekler içerisinde sayılmaktadır. Buna göre, gazeteciler emeklilik hakkına 20 yıllık bir çalışma ile kavuşmaktadır. 2008’de yapılan düzenleme ile gazetecilerin yıpranma hakkı kaldırılmış ve emeklilik için 25 yıllık bir süre zorunlu kılınmıştır. Bu düzenlemeye karşı yükselen tepkilerin sonucunda, yıpranma payı 2013 yılında gazeteciler için yeniden tanınmıştır. Ancak yararlanılması için öngörülen koşullar ve şartlar eskisine nazaran oldukça ağırlaştırılmıştır.

Mesleki tepki hakkı ise, çalışılan basın kuruluşunun zaman içinde politik çizgisini değiştirmesi ve bu değişikliklerin gazetecinin değerlerine ters düşen, benimsemediği değişiklikler olması durumunda, bunun gazetecinin mesleğini icrasını etkileyeceği nedeniyle, gazeteciye iş ilişkisinde haklı fesih yetkisi tanıyan bir düzenlemedir (Bohere, 1986: 68; Öke, 1994: 186; Kaya, 2016a: 115). Bu hak, “vicdan hükmü” (Bohere, 1986: 68) ya da “bilinçlilik şartı” (Kaya, 1985: 102) olarak da ifade edilmektedir. Bu hüküm, ilgili yayının karakterinde ya da eğiliminde kayda değer bir değişimin çalışanın onuruna veya şöhretine gölge düşürdüğü veya manevi çıkarlarını genel olarak etkilediği gerekçesiyle gazeteciye iş sözleşmesini haklı fesih imkanı verir (Bohere, 1986: 68). Bu, “başka mesleklerde yer almayan özel bir hükümdür. İşveren değiştiğinde, gazetesi başka bir grubun denetimine girdiğinde ya da işverenin siyasi, fikri, felsefi, mesleki görüşleri değiştiğinde gazeteci, bu hükme dayanarak” (Duran, 2002) iş sözleşmesini feshedebilir ve bu haklı fesih durumu olarak kabul edilir. Bu hak gazeteciler açısından parasal (ya da hukuki) kazançlardan çok mesleki ve moral kazançlara işaret eder.

Basın iş hukuku tartışmasında koruyucu yaklaşımın zayıflığı olarak nitelendirilen bir husus da bu hakkın fiilen uygulanmamasıdır. Tahmin edileceği gibi, siyasi otoriterleşme ve medya emek piyasasının koşulları, gazetecinin bu haktan yararlanmasını neredeyse imkansız kılmaktadır. Ek olarak, gazetecilik mesleğinin yaşadığı erozyon da bu hakkın işlevsizleşmesini beraberinde getirir. Mesleki tepki hakkının yeniden işler kılınması bir yandan hukuki düzenlemelerin fiiliyatta da uygulanmasına, diğer yandan ise mesleğin yeniden canlanmasına bağlı görünmektedir.

Gazetecilere dönük koruyucu yaklaşım ve düzenlemelerin zayıflığı, yalnızca gazetecilere özgü konularda değil, tüm çalışanların karşı karşıya kaldığı alanlarda da kendini hissettirmektedir. Uzun çalışma süreleri bunlardan biridir. İş Kanunu’na¹⁹ göre haftalık olarak belirlenen çalışma süreleri, Basın İş Kanunu’nda²⁰ günlük olarak belirlenmiştir. İş Kanunu’nda çalışma süreleri haftalık 45 saat olarak belirlenirken,²¹ Basın

19 4857 sayılı İş Kanunu’nun 63. maddesi çalışma süreleri ve bununla ilgili çeşitli düzenlemeleri içerir. Kanunun tam metni için bkz. <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.4857.pdf>

20 Çalışma sürelerine ilişkin hükümler, 5953 sayılı Basın İş Kanunu’nun “Çalışma Müddeti ve Fazla Mesai” başlığı altındaki maddelerinde yer alır. Kanunun tam metni için bkz.

<https://kms.kaysis.gov.tr/Home/Goster/28984?AspxAutoDetectCookieSupport=1>

21 İş Kanunu’nda (63. madde) ilgili ifade şöyledir: “Genel bakımdan çalışma süresi haftada en çok 45 saattir. Aksi kararlaştırılmamışsa bu süre, işyerlerinde haftanın çalışılan günlerine eşit ölçüde bölünerek uygulanır. Tarafların anlaşması ile haftalık normal çalışma süresi, işyerlerinde haftanın çalışılan günlerine, günde 11 saati aşmamak koşulu ile farklı şekilde dağıtılabilir. Bu halde, iki aylık süre içinde işçinin haftalık ortalama çalışma süresi, normal haftalık çalışma süresini aşamaz. Denkleştirme süresi toplu iş sözleşmeleri ile dört aya kadar artırılabilir.”

İş Kanunu'nda gazeteciler için çalışma süresi günlük sekiz saat olarak düzenlenmektedir.²² Ancak bu süreler pek çok sektördeki çalışan için olduğu gibi basın çalışanları için de uygulanmamaktadır. Ek olarak, Basın İş Kanunu kapsamında fazla mesai tanımlanmakla birlikte gazeteciler bu haktan tam anlamıyla yararlanamamaktadır (Kaderoğlu Bulut, 2019: 262-263). Ayrıca, Basın İş Kanunu'nda günlük çalışma süreleri belirlenirken ara dinlenmeye ilişkin bir düzenleme de yapılmamıştır. Yeni teknolojilerle işin tüm yaşama sirayet etmekte olduğu günümüzde uzun çalışma saatleri, ödenmeyen fazla mesailer ya da ara dinlenmelerin yokluğu gibi durumların nasıl tanımlanıp düzenlenebileceği, üzerine düşünülmesi ve tartışılması gereken bir belirsizlik alanıdır.

Koruyucu yaklaşım ve düzenlemelerin zayıflığının bir başka boyutu da gazetecilerin Basın İş Kanunu kapsamında değil İş Kanunu kapsamında istihdam edilmeleridir. Bu uygulama, gazetecilerin kendilerine özgü düzenlenmiş bir yasadan ve yine kendilerine özgü koruyucu mesleki ve sosyal haklardan mahrum bırakılmasına neden olmaktadır.

Küresel Eğilimler

Gazetecilikteki tartışma alanlarından biri de küresel eğilimlerin ve medyanın küresel örgütlenişinin hukuksal düzenlenişidir. Bu örgütlenme ve işleyiş, ulusal ölçekte belirlenen basın iş hukukunda da kimi farklı düzenlemelere ve tartışmalara neden olmaktadır. Yabancı bir ülkenin Türkiye'de çalışan muhabiri ya da Türkiye'deki bir gazetenin başka bir ülkede bulunan muhabirinin iş ilişkilerinin ve mesleki haklarının düzenlenmesi, bu belirsizliklerin ve tartışmaların merkezindedir.

Yabancı bir ülkede yayınlanan gazetelerin Türkiye'de çalışan muhabirleri Basın İş Kanunu kapsamı dışındadırlar. Ancak, Basın Kartı Yönetmeliği'ne göre basın kartı sahibi olabilirler. Yabancı gazetelerin Türkiye'de çalışan muhabirlerine yönelik bu düzenlemeler tartışılmaktadır. Bir yaklaşıma göre (Şuğle, 2001: 39-44), Basın İş Kanunu'nun kapsamı bakımından önem taşıması gereken nokta, yayın organının Türkiye'de yayınlanması değil, medya mensubunun Türkiye'de çalışması olmalıdır. Nitekim Türkiye'de ya da yabancı bir ülkede yayınlanan bir gazetede çalışan kişi, ücretli olarak gazetecilik mesleğini Türkiye sınırları içerisinde gerçekleştiriyorsa Basın İş Kanunu kapsamına alınmalıdır. Ayrıca Basın İş Kanunu'na bir hüküm eklenerek yabancı ülkede yayınlanan Türkiye menşeli yayın organının Türkiye sınırları içerisinde çalışan gazetecilerinin de Kanun kapsamına alınması gerektiği bu yaklaşımda dile getirilir.

Yeni iletişim teknolojileri ve küreselleşme süreçleri, medya sektörünü hem ulusal hem de küresel boyutlarda dönüştürürken, bu ve benzeri tartışmaların her zaman gündemde olacağı ve yeni düzenleme araçları geliştirilene kadar tartışmanın sonuçlanmayacağı öngörülebilir.

22 Bununla ilgili ifade Kanun'da şöyle belirtilmiştir: "5953 sayılı Kanunun birinci maddesindeki gazeteci tabirinin şümulü [kapsamı-y.n.] içinde bulunan kimselerden müessese, matbaa, idarehane ve büro gibi yerlerde hizmetlerinin mahiyeti itibarıyla müstemirren [süreklili olarak-y.n.] çalışanlar için günlük iş müddeti, gece ve gündüz devrelerinde sekiz saattir."

Sonuç

Gazetecilik ve basın iş hukuku ilişkisinin Türkiye’deki serüveni yapılanma, çözülme ve belirsizlik dönemleri olarak sınıflandırılabilir. Cumhuriyet tarihinde gazetecilik ve gazetecilere dönük ilk düzenlemeleri içeren yapılanma dönemi, 1930’lardan 1970’lerin sonlarına kadar uzanır ve Türkiye’deki gazetecilik ortamının matbuattan basına dönüşme sürecine denk düşer. Gazetecilikte örgütsel yapılanmanın değişmeye ve hukuksal düzenlemelerin etkisizleşmeye başladığı çözülme dönemi ise 1980’lerden 2000’lere kadar olan dönemi kapsar. Bu yıllar bir yandan sektörde yaşanan yoğunlaşmaya, güvencesizleşmeye ve bu süreçte gazetecilikte yaşanan erozyona işaret eder, diğer yandan ise basın iş hukukunun bu sürece karşı yetersizliğini ve etkisizliğini gözler önüne serer. 2000’li yıllar ise belirsizlik dönemi olarak ifade edilebilir. Gazetecilik pratikleri siyasi otoriterleşmenin, küresel medya zincirlerinin ve yeni iletişim teknolojileri ve dijitalleşmenin bileşik etkisi altında ciddi bir dönüşüme uğramaktadır. Bu dönemde gazetecilik pratiklerinin değişen doğası ile basın iş hukuku arasındaki makas açılmıştır. Bir taraftan mevcut tartışmalı alanlar derinleşirken, diğer yandan yeni tartışma alanları gündeme gelmiştir.

Bu belirsizlik döneminde ortaya çıkan dört temel tartışma alanından bahsedilebilir: i. Gazeteci tanımının değişimi, ii. İstihdam biçimleri ve güvencesizlik, iii. Koruyucu yaklaşım ve düzenlemelerin zayıflığı, iv. Küresel eğilimler. Bugünün koşullarında basın iş hukuku tartışmasının belirlemesi gereken “gazeteci kimdir, hangi alanlarda ve mecralarda çalışır” gibi temel sorular gazetecilik alanının düzenlenmesinde hala temel gündem olarak üzerinde düşünce ve politika üretilmesini beklemektedir. Bir başka düşünülmesi gereken nokta, gazetecilikte en sık rastlanan güvencesiz istihdam biçimlerinin, basın işletmelerinin kaçamak tavırlarının ve gazeteciliğin yeni mecra ve formlarının basın iş hukukunun kapsamı içine nasıl alınabileceğidir. Yeni dönemki gazetecilik pratikleri bir yandan düzenleme dışı kalmıştır, diğer yandan ise koruyucu maddeler uygulanmamaktadır. Ayrıca her geçen gün artan küresel medya yapılanması ve onun gazetecilik pratiklerine etkisi de düzenleme dışındadır ve düzenlenmeyi beklemektedir.

Sonuç olarak, gazetecinin sahip olması gereken hak ve yükümlülükler tüm toplumun faydası için önemlidir. Mesleki hakların korunması, yeni gazetecilik pratiklerinin hukuksal tanımlarının gerçekleştirilmesi, iş ve gelir güvencesinden yoksun kalma durumunun kaldırılması, çalışma koşulları için etkin yasal düzenlemelerin gerçekleştirilmesi gibi konular, gazeteciliğin demokratik süreçlerle ilişkisi düşünüldüğünde, yalnızca gazeteciler için değil, tüm toplum için önem taşımaktadır.

Kaynaklar

- Alemdar, K.; Uzun, R. (2013). *Herkes İçin Gazetecilik*, Ankara: Tanyeri.
- Ayan, V. M. (2019). *AKP Devrinde Medya Alemi*, İstanbul: Yordam
- Beckett, C.; Mansell, R., (2008). “Crossing Boundaries: New Media and Networked Journalism”, *Communication, Culture & Critique*, 1(1), 92-104.
- Bohere, G. (1986). *Gazetecilik Mesleği: Gazetecilerin Çalışma Koşulları Üzerine Bir İnceleme*, (çev. N. Süral), Ankara: ILO Yayınları.
- Bulut, S. (2009). “Basın Yaşamında Örgütlenmenin Tarihsel Gelişimi”, *Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 12, 97-120.
- Bunce, M; Wright, K; Scott, M. (2017). “Our Newsroom in the Cloud: Slack, Virtual Newsrooms and Journalistic Practice”, *New Media and Society*, 20, 3381-3399.
- Cangöz, İ. (2015). *Değişen Anlam ve Değerleriyle Gazetecilik*, Ankara: Sınırsız.
- Comor, E; Compton, J. R. (2015). “Journalistic Labour and Technological Fetishism”, *The Political Economy of Communication*, 3(2), 74-87.
- Çığ, E. Ç.; Çığ, Ü. (2015). “Gazetecilik Emeğinin Prekarizasyonu: Yeni Medya Çağında Habercilik Etiğini Tartışmak”, *İş Ahlakı Dergisi*, 8(2), 197-232.
- Dailey, L.; Demo, L.; Spillman, M. (2005). “The Convergence Continuum: A Model for Studying Collaboration Between Media Newsrooms”, *Atlantic Journal of Communication*, 13(3), 150–168.
- Demir, V. (1994). “Basın Tarihimizde Kanunla Kurulan Bir Mecburi Meslek Kuruluşu: Türk Basın Birliği, Kuruluşu, Faaliyetleri ve Kapanışındaki Nedenler”, *Marmara İletişim Dergisi*, Ekim, 8, 231-247.
- Deuze M (2004) “What is Multimedia Journalism?”, *Journalism Studies*, 5(2), 139-152.
- Deuze M. (1999). “Journalism And The Web - an Analysis Of Skills And Standards in an Online Environment”, *Gazette International Journal for Mass Communication*, *Gazette*, 61 (5), 373–390.
- Deuze, M; Witschge, T. (2018). “Beyond Journalism: Theorizing the Transformation of Journalism”, *Journalism*, 19(2), 165–181.
- Doyle, G. (2004). “Changes in Media Ownership”, *Sociological Review*, 13, 3, 2-4.
- Duran, R. (2002). *Gazeteci ve İşvereni*, <http://bianet.org/bianet/medya/11319-gazeteci-ve-isvereni>, Erişim: 20.07.2019.
- Flew, T. (2018). *Understanding Global Media*, Londra: Palgrave.
- Gemici, Ç. (2018). *Gelenekselden Dijitale Haber üretim Sürecinde Gazetecinin Zaman ve Mekan Deneyimindeki Dönüşüm*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler

Enstitüsü, yayınlanmamış yüksek lisans tezi.

Geray H (2002) *İletişim ve Teknoloji: Uluslararası Birikim Düzeninde Yeni Medya Politikaları*, Ankara: Ütopya.

Geray, H. (2008a). “Yeni Çağın Gazeteciliği (2)”, *BirGün Gazetesi*, <https://www.birgun.net/haber-detay/yeni-cagin-gazeteciligi-2-11677.html>, Erişim: 4.07.2019.

Geray, H. (2008b). “Yeni Çağın Gazeteciliği (3)”, *BirGün Gazetesi*, <https://www.birgun.net/haber-detay/yeni-cagin-gazeteciligi-3-11678.html>, Erişim: 4.07.2019.

Geray, H. (2008c). “2008’de Haber Merkezleri (3)”, *BirGün Gazetesi*, <https://www.birgun.net/haber-detay/2008de-haber-merkezleri-3-11704.html>, Erişim:4.07.2019.

Geray, H. (2019). *Medyanın Yeni Ekonomisinde Kurumsal İletişim*, Ankara: Ütopya.

Henten, A; Samarajiva, R; Melody, W. (2003). *Designing Next Generation Telecom Regulation: ICT Convergence or Multi-sector Utility?*, http://regulationbodyofknowledge.org/wp-content/uploads/2013/03/Henten_Designing_Next_Generation.pdf, Erişim: 08.07.2019.

Kaban Kadioğlu, Z. (2014). “Uluslararası Medya Sermayesinin Yayılmacılığı ve Türk Medyası”, *e-GİFDER, Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 2(3), 16-33, <https://dergipark.org.tr/download/article-file/83935>

Kaderoğlu Bulut, Ç. (2019). *Sınıfın Sınırlarında: Gazeteciler ve Proleterleşme*, İstanbul: Nota Bene.

Karahisar, T. (2008). “Basın İş Kanunu’na Göre Gazetecilerin Yasal Hakları”, *Marmara İletişim*, 13, 67-82.

Kaya, İ. (2016b). “Yeni Türkiye’nin toplumsal Yapısına İlişkin Eleştirel Çözümlemeler”, *Yeni Türkiye’nin Toplumsal Yapısı* (der. İ. Kaya), Ankara: İmge.

Kaya, R. A. (1985). *Kitle İletişim Sistemleri*, Ankara: Teori Yayınları

Kaya, R. A. (2016a). *İktidar Yumağı: Medya Sermaye Devlet*, Ankara: İmge.

Kaya, Ş. (2016c) “Yeni Türkiye’de Medya”, *Yeni Türkiye’nin Toplumsal Yapısı* (der. İ. Kaya), Ankara: İmge.

Keshvani, N. (2000). “The Integrated Newsroom: the changing face of news journalism as we know it”, *International Association of Mass Communication Research (IAMCR) Communication Beyond 2000 Conference*, 17 – 20 July 2000 Singapore, <https://www.keshvani.com/academia/IAMCRpaperkeshvani00.pdf>, Erişim: 07.07.2019.

Koçer, S. (2019). *Gazetecilik Pratikleri ve Basın İş Hukuku*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, yayınlanmamış yüksek lisans tezi.

Koloğlu, O. (2015). *Osmanlı’dan 21. Yüzyıla Basın Tarihi*, İstanbul: Pozitif Yayınları.

Kuyucu, M. (2013). “Küresel Medya İşletmeciliği: Küresel Medya İşletmelerinde

Yönetim Sorunları”, *Karadeniz Teknik Üniversitesi İletişim Araştırmaları Dergisi*, 3(5-6), 21-36.

Liu, Z. (2013). *Newspaper Crisis and The Dijital Transformation in China*, http://elar.urfu.ru/bitstream/10995/21688/1/sbornik_2013.pdf#page=115

Mosco, V. (2006). “Bilgi Endüstrilerinde Emeğin Yöndeşmesi”, (çev. G. Yücesan-Özdemir), *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, 23, Yaz-Güz, 63-80.

Narin, B. (2017). *Gazetecilik 2.0: İnternet Gazeteciliğinde Hipermetinsellik*, Ankara: Gece Kitaplığı.

Öke, M.K. (1994). *Gazeteci: Türkiye’de Basın Çalışanları Üzerine Bir İnceleme*, Ankara: ÇGD Yayınları.

Özsever, A. (2004). *Tekelci Medyada Örgütsüz Gazeteci*, Ankara: İmge.

Pavlik J. V. (2001). *Journalism and New Media*, New York: Columbia University Press.

Picard, R. G. (2005). “Unique Characteristics and Business Dynamics of Media Products”, *Journal of Media Business Studies*, 2(2), 61-69.

Picard, R. G.(2015). “Journalists’ Perceptions of the Future of Journalistic Work”, *Reuters Institute for The Study of Journalism Report*, <https://reutersinstitute.politics.ox.ac.uk/sites/default/files/2017-11/Journalists%27%20Perceptions%20of%20the%20Future%20of%20Journalistic%20Work.pdf>, Erişim: 06.07.2019.

Rottwilm, P. (2014). “The Future of Journalistic Work: Its Changing Nature and Implications”, *Reuters Institute for The Study of Journalism Report*, <https://reutersinstitute.politics.ox.ac.uk/sites/default/files/research/files/The%2520Future%2520of%2520Journalistic%2520Work%2520-%2520Its%2520Changing%2520Nature%2520and%2520Implications.pdf>, Erişim: 8.07.2019.

Seçkin, G. (2004). *Ulusal Medyada Haber Üretim Sürecinde Çalışan Gazetecilerin Ekonomik ve Sosyal Statüsü Üzerine Bir Alan Araştırması*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, yayınlanmamış doktora tezi.

Singer, J. B. (2005). “The Political J-Blogger: ‘Normalizing’ a New Media Form to Fit Old Norms and Practices”, *Journalism* 6(2), 173– 198.

Singer, J. B. (2008). “Five Ws and an H: Digital Challenges in Newspaper Newsrooms and Boardrooms”, *The International Journal on Media Management*, 10(3), 122 – 129.

Sönmez, M. (2010). *Medya Kültürü Para ve İstanbul İktidarı*, İstanbul: Yordam.

Şahin, M; Avşar, Z. (2016). “Basın İş Kanunu, Sorunlar ve Güncelleme Tartışmaları”, *Sosyal Güvenlik Dergisi*, Ekim 2016, 6(2), 113-138.

Şakar, M. (2002). *Basın İş Hukuku Gazetecilerin Çalışma İlişkileri*, İstanbul: Beta Yayınları.

Şuğle, M. A. (2001). *İş Hukuku Açısından Gazeteci*, Ankara: ÇGD Yayınları.

Trench, B. (2003). “New Roles for Users in Online News Media?”, *The European Information Society - A Reality Check* (der. J. Servaes), Bristol: Intellect Books.

Uzunoğlu, S. (2018). “Gazeteci Emeginin Dönüşümü ve Güvencesizleşme: Türkiyeli Dijital Haber Odalarının Serbest Muhabirleri Üzerine Bir Çalışma”, *Moment Dergi*, 5(2), 195-218.

Üstün, H. (2013). “Türk Basın Birliği’nin 1939–1946 Arasında Gazetecilerin Çalışma İlişkilerini Kurumlaştırma Girişimleri ve Günümüze Bıraktığı Miras”, *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 45, 149-170.

Yeşil, B. (2016). *Media in New Turkey: The Origins of an Authoritarian Neoliberal State*, Urbana: University of Illinois Press.

Yıldırım, B. (2010). “Gazeteciliğin Dönüşümü: Yöndeşen Ortam ve Yöndeşik Gazetecilik”, *Selçuk İletişim*, 6(2), 230-253.

Yılmaz, G. (2016). “Europeanisation or De-Europeanisation? Media Freedom in Turkey (1999-2015)”. *South European Society and Politics*, 21(1), 147-161.

Yücesan-Özdemir, G. (2014). *İnatçı Köstebek: Çağrı Merkezlerinde Gençlik, Sınıf ve Direniş*, İstanbul: Yordam.